

שעור מורה מוריננו הרב יהודה גנס שליט"א שבת תצוה ע"ד:

מה היו האורים ותומים והאם היו או"ת בבית שני

א] "ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התומים"¹. הנה מהות האורים והתומים הוא מהדברים שבתורה שבכתב נכתבו ברמז, ופירושם הוא בתורה שבעל פה. וברש"י כתב וז"ל: "הוא כתב שם המפורש² שהיה נותנו בתוך כפלי החושן, שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו, ובמקדש שני היה החושן, שאי אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו".

ב] ומבואר מדברי רש"י שהאורים והתומים אינם מעצם הבגד, דא"כ היה הכה"ג בבית שני מחוסר בגדים, אלא הוא דבר נוסף הניתן בתוך הבגד.

ג] ובפרשת צו³ נאמר בפסוק "וישם עליו את החושן ויתן אל החושן את האורים ואת התומים". ומשמע שרק לאחר שהיה לבוש בחושן ניתנו האורים ותומים בתוך החושן, ויתכן שביאור הדבר הוא כנ"ל שהבגד היה שלם כבר קודם, ולא שלבש בגד שאינו מושלם, אלא השם המפורש שהיה ניתן בתוך הבגד מצותו היתה שינתן דוקא לאחר שכבר לבשו אהרן.

ד] אולם התוספות בסוף פרק ראשון של יומא⁴ כתבו על דברי הגמ' שם שלא היו אורים ותומים בבית שני, וז"ל: "אורים ותומים הוו שאם לא כן היה כה"ג מחוסר בגדים, אלא לא היו משיבין לנשאלים בהם."

ולכאור' נחלקו על רש"י וס"ל שהשם המפורש היה חלק ממהות החושן, ובלעדיו לא מיקרי בגד כלל.

ה] וכעין מחלוקת רש"י ותוס' מצינו שנחלקו הרמב"ם והראב"ד, דהנה ברמב"ם בהלכות בית הבחירה⁵ כתב וז"ל: "ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש ולא היו נשאלין בהם."

והראב"ד בהשגותיו שם כתב: "א"א והלא אורים ותומים ורוח הקודש שני דברים הם מן החמשה שחסרו מבית שני ולדבריו אינם אלא אחד⁶, וחסור בגדים שאמר אינו מן כלום שאינו מחשבון הבגדים."

ולכאור' נחלקו הרמב"ם והראב"ד במחלוקת רש"י ותוס' האם החושן בלא השם המפורש נקרא בגד, או שחסר בשלימות הבגד, ויש כאן חיסור בגדים.

ו] אולם במרכבת המשנה⁷ כתב שמדברי הרמב"ם בכמה מקומות⁸ נראה שפירש שאבני החושן הם הם האורים ותומים⁹, ואין הכוונה על השם המפורש, ולכן לדבריו פשיטא שלולא אבני החושן לא היה החושן שלם ויש כאן חיסור בגדים.

¹ שמות כ"ח ל'.

² וכן ביאר הרמב"ן כאן, וכן ראיתי מביאים בשם הזה"ק פרשת פקודי.

³ ויקרא ז' ח'.

⁴ כא: ד"ה ואורים.

⁵ ד' א'.

⁶ לכאור' י"ל בדעת הרמב"ם דמ"מ דרגות שונות של רוח"ק הם, דבנבואה רואה הכל במראה הנבואה, וכאן ע"י הנבואה רואה ע"י הארת האותיות.

⁷ שם.

⁸ כגון מש"כ הרמב"ם בסוף סוטה שע"י השמיר חקקו באורים ותומים, ועיי"ש שכ"כ כמה גאונים, וכמובא באוצר הגאונים ריש ברכות.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ולדבריו יתכן שזו גם כוונת התוספות סוף פרק קמא דיומא, ולא שנחלקו עם רש"י אם השם המפורש הוא ממהות הבגד, אלא שנחלקו בעצם מהות אורים ותומים מה הם, האם השם המפורש או אבני החושן.

[ז] אולם פירוש זה לכאור' תמוה מאוד ממשמעות הכתובים שנראה מהם שב' דברים נפרדים הם אבני החושן והאורים ותומים, למשל מה שנאמר¹⁰ "ומלאת בו מלואת אבן ארבעה טורי אבן", ואח"כ נאמר¹¹ "ונתת אל חשן המשפט את האורים...", ועל כרחך דב' דברים נפרדים הם, וכמו שהוכיח הרמב"ן בפירושו על התורה, וצ"ע.

[ח] והנה בגמ' בסוף פרק שביעי של יומא¹² אמרו "כיצד שואלין השואל פניו כלפי נשאל והנשאל פניו כלפי שכינה", ונחלקו הראשונים בביאור הדבר שרש"י פירש שהשואל פניו אל מול פני הכהן, והכהן פניו אל מול החושן שעל לבו, והרמב"ם¹³ פירש שהשואל עומד מאחורי הכהן ופני שניהם אל מול הארון.

[ט] ולדברי מרכבת המשנה נראה שנחלקו לשיטתם, שלרש"י שבתוך החושן היה כתב בו השם המפורש, א"כ זהו כלפי שכינה שהוזכר בגמ', ולרמב"ם הסובר שלא היה כתב עם שם המפורש בתוך החושן, א"כ על כרחך כלפי שכינה היינו מול הארון, ולכו גם לא עמד השואל ופניו אל מול הנשאל אלא מאחורי גבו כדי שיהיו פני שניהם אל מול פני השכינה¹⁴.

⁹ אמנם בכסף משנה שם ובמנחת חינוך בפרשתנו לא הסכימו עם דברי מרכה"מ בדעת הרמב"ם, ולשיטתם צ"ל שאו"ת שכתב הרמב"ם סוף סוטה הוא לשון מושאלת, וכעין מש"כ בכס"מ שם.

ובכס"מ שם נראה שנקט דגם לרמב"ם האו"ת הוא השם המפורש ובאמת לא היה בבית שני גם להרמב"ם, עיי"ש ה, אולם בדעת תו' הנ"ל לכאו' אי אפשר לפרש כן, וצ"ע.

¹⁰ שמות כ"ח י"ז.

¹¹ שם ל'.

¹² עג.

¹³ י' מקלי המקדש הלכה י"א.

¹⁴ והנה ברמב"ם שם כתב: "ומיד רוח הקודש לובשת את הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה...", ומאידך מדברי רש"י [יומא עג: ד"ה סיועי, עיי"ש ה] נראה שמראה האותיות הבולטות בחושן היה מראה שהיה יכול כל אדם לראותו, וצ"ע אם מחלו' זו קשורה למחלוקת הנ"ל, ועיי'ן.